

Raportaza SVETA BARBARA IZ HUDE JAME

REPORTAŽA

Tragovima hrvatskih mučenika s Križnog puta

DAMIR BOROVČAK

SVETA BARBARA IZ HUDE JAME

Hrvaški begunci v okolici Celja

Zajeta hrvaška vojska v okolici Celja

Slovensko mjesto Celje bilo je 1945. veliko prikupljalište i raskrižje zarobljenika nakon završetka Drugog svjetskog rata. Neki su tada natjerani na Križni put 'po šumama i gorama' sve do

Makedonije, a neki u smrt u slovenskim jamama. Kraj Celja i Laškog, u rudarskim okнима Sv. Barbare, dobro je smisljeno i organizirano samo jedno od 1600 jugostratišta.

Ujetniška kolona hrvatskih vojakov v Celju

Dvadeset godina nakon pada komunizma i 64 godine poslije tih događaja u komunistički nazvanom Barbarinom rovu, započinje otkapanje 40 kubika betona, opeke, gline i željeza u dužini od gotovo 5 metara. Tako se otvorilo okno jezovitih prizora – dugačak tunel pun mumificiranih leševa. Zbog nedostatka zraka tijela nisu mogla potpuno istrunuti i pojavila se slika užasa.

Početkom ožujka vijest je osvanula u slovenskim TV-emisijama, novinama i internet portalima, dok je dva iduća dana u Hrvatskoj vladao potpuni muk. Činilo se kako će takva vijest u Hrvatskoj biti prešućena odnosno bitno reducirana da se 'otkriće' tog strašnog zločina priguši za hrvatsku javnost.

Međutim 9. ožujka Barbarin rov u Hudoj Jami iznenadno posjećuje potpredsjednica vlade Jadranka Kosor i ministar unutarnjih poslova Tomislav Karamarko. Ta vijest samo potvrđuje već raniju spoznaju da je rudnik Sv. Barbare u Hudoj Jami pun mučeničkih ostataka prvenstveno poubijanih i zatučenih Hrvata.

Ima indikacija da su ljudi ubijani udarcima u potiljak, da u rovu osim muškaraca ima i žena i djece, ima indikacija da su neke žrtve bile žive zazidane. Zbog svih tih vijesti i događaja, koji su nas svom užasnom žestinom zapljušnule iz još neraščišćene maršal Titine komunističke prošlosti, reagiraju udruge i pojedinci puni pieteta za stradanja hrvatskih ljudi poslije završetka Drugog svjetskog rata.

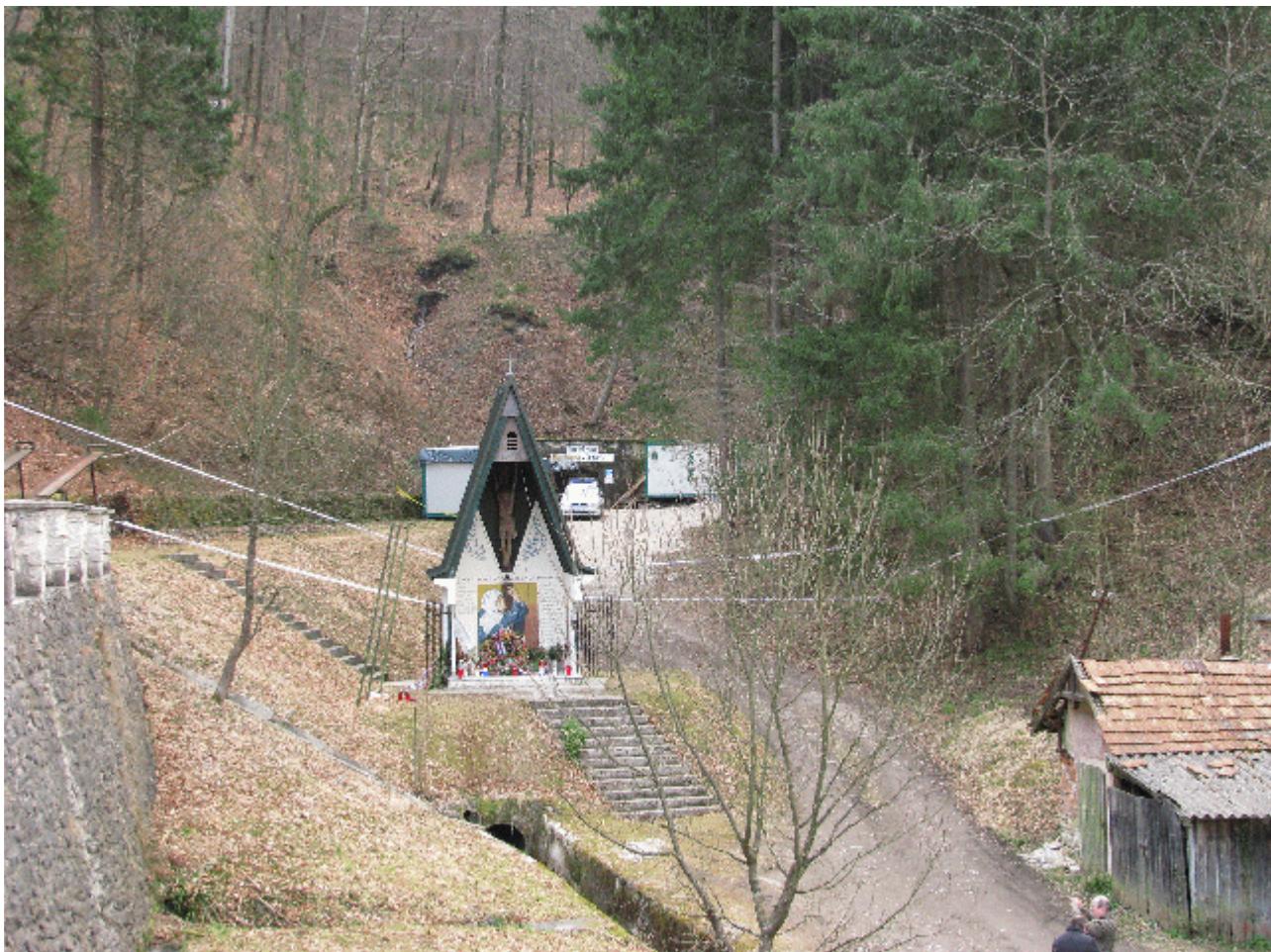

Izaslanstvo Udruge Macelj 1945., čiji članovi čuvaju uspomenu na tragične žrtve iz Maceljskih šuma i najveće stratište i grobište Križnoga puta u Hrvatskoj, odlučilo je također posjetiti Hudu Jamu. Uputili smo se u petak 20. ožujka u ranim poslijepodnevnim satima preko Đurmanca i graničnog prijelaza Lupinjak – Dobovec za Celje i Hudu Jamu. U prvom automobilu bili su članovi Udruge Milan Pavić Vukina, Željko Tomašević i pisac ove reportaže te u drugom automobilu Dr. Radoslav Marić, Ivan Bastjančić i Ante Beljo, dugogodišnji istraživač jugoslavenskog genocida. Uz osmjeh hrvatske policajke prelazimo hrvatsku granicu i dolazimo na slovensku stranu. Nakon poduze kontrole i EU-pečaćenja naših hrvatskih putovnica, slovenski policajac pita kuda putujemo. Odgovaram – u Hudu Jamu! Kad to izgovorih policajac zatraži pregled prtljažnika automobila. Izlazim iz vozila i otvaram prtljažnik, u kojem se nalazi aranžman cvijeća s hrvatskom trobojnicom, nekoliko svijeća i dva paketa mojih autorskih knjiga *Voliš li Hrvatsku* i *Vjera u sjeni politike*.

Prilazi i slovenski carinik te započinje detaljniji pregled prtljažnika. Vidi nadgrobni aranžman cvijeća i svijeće, ali to ga ne zanima, već mu zarinje pogled za dva otvorena paketa knjiga. Tumačim da sam publicist i da dvadesetak knjiga stalno vozim sa sobom u autu za svoje autorske potrebe. Smatram da knjige ne bi

trebale biti problem prelaska granice. Međutim slovenski carinik odbija nas pustiti u Sloveniju uz zahtjev da se knjige moraju vratiti u Hrvatsku. Nalaže da okrenem automobil i tek tada će nam vratiti putovnice. Vraćamo se nazad a hrvatska policija pita što se dogodilo. Na opis događaja, kažu – ništa čudno, događa se češće, gnjave Slovenci naše ljude za sitnice. Odlazimo na benzinsku postaju i ostavljamo knjige prodavaču na čuvanje. Za čas, ponovno smo na slovenskoj strani. Zatim ista procedura, ponovna predaja putovnica, otvaranje prtljažnika. Ovaj puta slovenski je carinik još nepovjerljiviji i uporniji. Uzaludno traži ispod aranžmana cvijeća, gura ruku u kut prtljažnika, nisam li ipak negdje sakrio koju knjigu. Naprsto ne vjeruje da sam ih sve istovario, pa žistro otvara stražnja vrata automobila i pregledava sjedalo, zatim pod i zaviruje ispod sjedala. Promatram ga kako ostaje osupnut što ništa nije pronašao. Nevoljko mi pruža putovnice i govori – „srečno, na svidenje...“. Pokušavam mu sarkastično tumačiti bespotrebnost njegovog postupka, no on ostaje tvrdi 'čuvar' svoje 'EU-meje i dežele'. Putem komentiramo – tko nam je kriv kad hrvatska vlast već godinama vodi podilazeću i popušatajuću politiku. Vozeći vrlo oprezno, da nas iza kakvog grma ne zaskoči policija 'EU-dežele', gladna 'horvaških' prekršitelja, stižemo do Celja i zatim do Hude Jame.

Završnica puta prema Hudoj Jami i prema rudniku Sv. Barbare prolazi brdskim usjekom koji završava pred ulazom u okno. Nimalo optimistična dionica puta za kolone jadnika koje su ovdje gonili krajem svibnja 1945. Okno okruženo strmim obroncima šume sliči na ulaz u klopku. Prije okna stoji lijepa kapelica izgrađena 1997.g. Nalazi se na zemljištu Društva za uređitev zamolčanih grobišč (hr. – Društvo za uređenje prikrivenih grobišta) u Sloveniji koje ga je ranih 90-tih otkupilo za tu namjenu. Dakle za grobište u rudniku znalo se još tada ali i cijelo vrijeme poslije 1945. S Dragutinom Šafarićem, Hrvatom koji cijeli niz godina živi i radi u Velenju, sastajemo se kod kapelice.

Šafarić je aktivan je član spomenutog slovenskog Društva. On već od prije posjeduje skoro 900 popisanih lokacija masovnih grobišta u Sloveniji.i[1]

Pred rovom sv. Barbare v Hudiljami postavljena kapela je bila kmalu po izgradnji

Opisuje događaje izgradnje kapelice ali i njezino oskvruće iste 1997. godine, kada je unutrašnjost bila zalita crnom bojom, a nedjelo potpisano parolom 'Smrt fašizmu sloboda narodu' i 'Smrt domaćim izdajicama' te 'ukrašeno' s petokrakom. Uslijed vlage nešto od toga izbija i danas na bočnom zidu kapelice.

Šafarić nam otvara kapelicu kako bi položili cvijeće i zapalili svijeće. Nakon toga udubljeni smo u molitvu Maceljskog Križnog puta [2] koju predvodi Milan Pavić za sve žrtve u rudniku Sv. Barbare. Poslije nam Šafarić priča da je početkom tjedna bio domaćin hrvatskim generalima i članovima hrvatskih postrojbi iz Domovinskog rata, čije cvijeće i svijeće uočavamo u kapelici. Prilaz rudniku i dijelovi okolne šume, opasani su policijskom trakom te pristup danonoćno čuva policija.

Pred oknom vidimo kontejnere. Istražni su radovi tek započeli i odvijaju se svakodnevno u radno vrijeme. Nismo ni znali da su taj isti dan prije podne stratište obišli državni odvjetnici Hrvatske i Slovenije te su bili i u rovu Sv. Barbare. To doznajemo iz vijesti i novinaⁱⁱⁱ[3] po povratku u Zagreb, u kojima se kaže da su na početku rova viđena označena tijela 120 žrtava. Što dublje u rov sloj tijela sve je deblji, pa se predpostavlja da je u hodniku 400-500 posmrtnih ostataka, izjavio je Jože Balažic s Instituta za sudsku medicinu iz Ljubljane.

Balažic predpostavlja da je ulazni hodnik najvjerojatnije mjesto s najmanje tijela u rovu. O kakvom sotonskom stratištu i zločinu je riječ, govori izjava da su nakon horizontalnog rova još dvije vertikalne jame duboke 45 i široke 6 metara. Prema spoznajama koje postoji^{iv}[4], te su dvije rupe pune tijela, izjavio je Balažic tog petka kad smo se mi poslijepodne molili pred kapelicom. Prema neslužbenim proračunima, u svakom oknu rudarskih dizala nalaze se posmrtni ostaci oko 3.500 ljudi.

Državni odvjetnik Mladen Bajić poslije uviđaja je izjavio: »Ono što sam video užasno je. To je nemoguće opisati. Kad sam ulazio, nisam mogao misliti da je prizor baš takav. Moram priznati da sam potresen onime što sam video i što sam čuo od slovenskih kolega«. Bajić je napomenuo da je hrvatska strana ispitala nekoliko osoba u vezi s okolnostima u kojima su se dogodile masovne egzekucije u Hudoj Jami, no da nije riječ o očevicima nego o svjedocima koji tumače okolnosti iz tog vremena. Također je izjavio da se oslanja na slovenske, hrvatske i britanske arhive u kojima bi mogli biti spisi ključni za otkrivanje identiteta žrtava i egzekutora.^{v[5]}

Na odlasku iz Hude Jame Šafarić nam dijeli ljubljanske novine^{vi[6]} koje već na naslovnici prikazuju kapelicu pred Barbarinim rovom te oštro kritiziraju slovensku politiku s pitanjima zašto se javnosti želi prikazati da je grobište »otkrito na novo«.

bila izgrađena ispred Barbarinog rova. Godine 2001. Barbarin rov je i službeno evidentiran kao grobište. Nekadašnji predsjednik Društva za ureditev zamolčanih grobišč, Franc Perme, ogorčen je na sadašnje pisanje i govor u Sloveniji te izjavljuje »da je grobišče odkrito na novo, je čista laž«. Slovensko društvo se također teško bori da istina dođe na vidjelo. Možda i zato jer se govori da su neki od krvnika i danas još živi. Perme kaže kako su kapelu postavili »v spomen Slovencem, Hrvatom in Nemcem, ki počivajo v rudniku in okolici« te izjavljuje da po njegovim informacijama u Barbarinom rovu prije svega leže hrvatski civili i to od staraca do dojenčadi. U zborniku tog Društva izdanom 2000. godine piše da su u rudniku zazidani i živi ljudi, a predpostavka je do 12.000 žrtava. Perme je ogorčen što se zbog dnevne politike sada govori o novom otkriću u Barbarinom rovu, dok je već od 1945. sve poznato, a od 1990. u raznim publikacijama sve i opisano.

Iz arhivskih brojeva *Vjesnika* može se iščitati da je maršal Tito u vrijeme tih groznih likvidacija boravio u Sloveniji. Ne samo da je znao, već je i naredio masovne likvidacije zarobljenika, to potvrđuju i neki slovenski političari i komunisti iz tog vremena. Zločine je i nadgledao. U dane 28., 29. i 30. svibnja 1945. Tito je boravio u Ljubljani, u Laškom i Trbovlju. *Vjesnik* citira i njegov govor u Ljubljani kad je rekao: „Likvidirali smo dvjesto tisuća bandita, a još toliko smo ih zarobili. Stigla ih je ruka naše pravde“.vii[7]

Mar je kapelica padla z neba?

HUDA JAMA

Nekateri slovenski politiki in zgodovinarji želijo v javnosti prikazati, kot da je grobišče v Barbarinem rovu v Hudi Jamni odkrito na novo - Na kapelici, ki je postavljena pred vhodom v rov, je bilo že sredi devetdesetih let zapisano, da v jami ležijo pobiti Slovenci, Hrvati in Nemci - Postavilo jo je društvo za ureditev zamolčanih grobišč, ki je zanjo pridobilo vsa potrebna dovoljenja

stran 2

Ovih dana slovenske novine rudnik Sv. Barbare izravno povezuju s dnevnim politikom. Ne ulazeći u dubiozu zašto su Slovenci upravo sada otvorili Barbarin rov i proglašili ga novim otkrićem, ostaje pitanje zašto hrvatski državni odvjetnik žuri u Hudu Jamu, a ne primjerice i na druga prijavljena stratišta.

U Hrvatskoj se istovremeno pojavio i nalaz kostiju žrtava s Križnog puta pri popravku dravskog nasipa kod Gornjeg Hrašćana u župi Macinec. Tim povodom Varaždinski biskup Josip Mrzljak sazvao je izvanrednu sjednicu Biskupskog vijeća u Varaždinu.

DONJI HRAŠĆAN

U masovnoj grobnici i 1700 žrtava Križnog puta

Varaždinsko Društvo za obilježavanje grobišta ratnih i poratnih žrtava na godišnjoj skupštini osvrnulo se i na nedavno iskopanje i radove na grobištu u Donjem Hrašćanu. Istanaknuto je da se na grobištu nalaze ostaci između 1600 i 1700 ljudi. Dovoženi su, tvrde očevici, potkraj lipnja 1945. godine kamionima tri dana i tri noći iz smjera Varaždina, sa stadiona, gdje je nekad bio logor. Ljude su smještali u rovove koje je iskopala

mađarska vojska prilikom okupacije Međimurja, te ih tamo strijeljali, a seljaci su ih kasnije morali zagnuti zemljom. Prilikom rekonstrukcije nasipa prije dva tjedna naišlo se na kosti, no iako se Društvo za zaštitu grobišta zalagalo da se radovi ne obustave, to nije učinjeno. Društvo je ogorčeno na Županijsko državno odvjetništvo zbog "opstruiranja nastojanja da se otkriju grobišta, te žrtve dostoјno pokopaju". (D. Pl.)

Društvo za obilježavanje grobišta ratnih i poratnih žrtava iz Varaždina već je prije nekoliko godina to područje prijavilo kao grobište, sada je ponovno zatražilo da se radovi na rekonstrukciji dravskog nasipa obustave dok se cijelo zemljište temeljito ne istraži, jer se predpostavlja da se na 7 kilometara dugačkom grobištu nalaze ostaci između 1600 i 1700 žrtava.^{viii[8]}

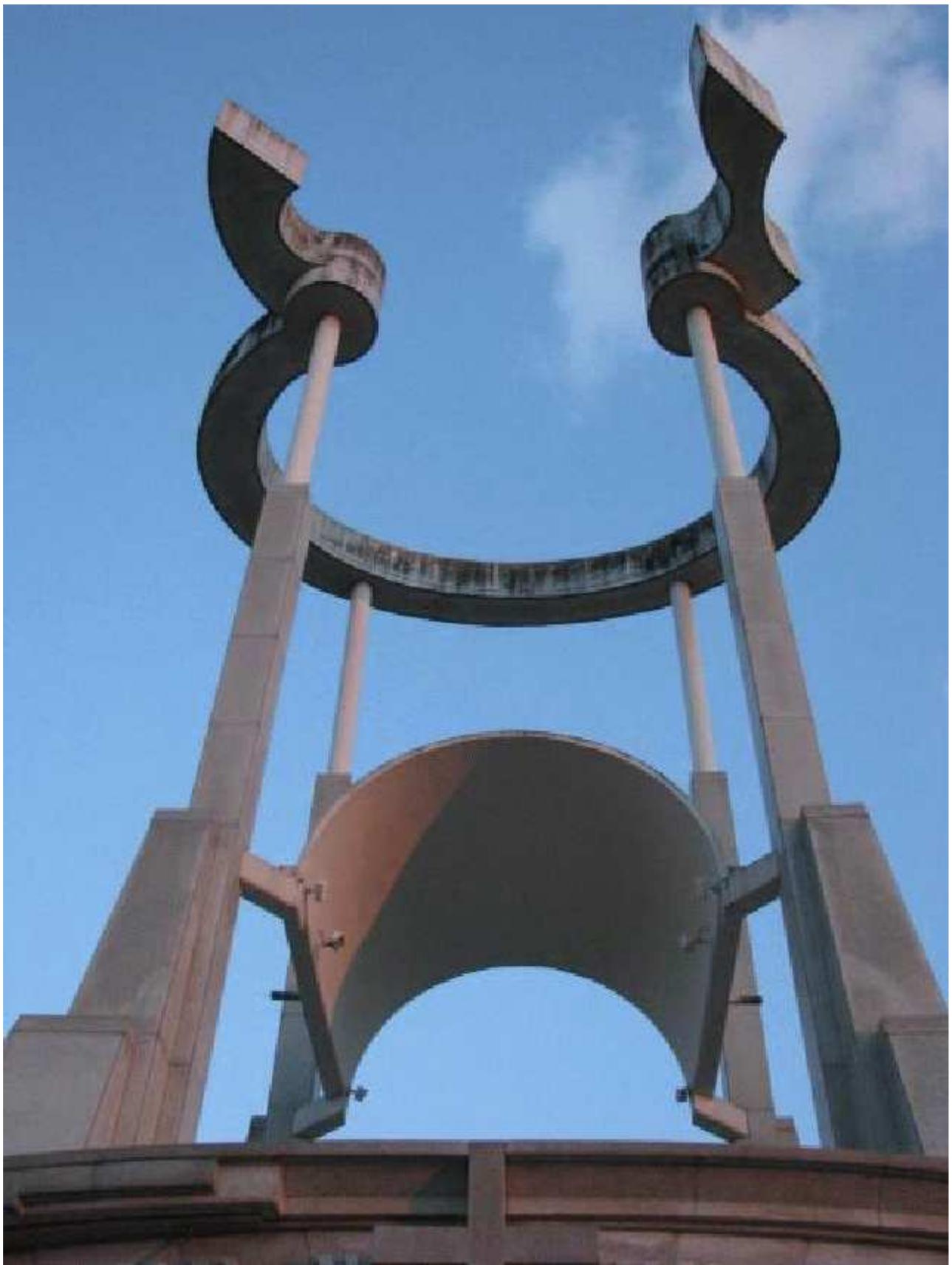

Po povratku posjećujemo spomen groblje Teharje otvoreno 2004. godine na sjećanje svim stradalim žrtvama poslije Drugog svjetskog rata pokraj Celja.

Tu je nekoć bio logor i pokopan je neutvrđeni broj žrtava, a Slovenska je država 1999. godine predlagala ovdje pokapati zemljane ostatke s više grobišta koja su se trebala istražiti i sanirati u okolini Celja.

Teharje je izuzetno veledostojan prostor i spomenik poslijeratnim komunističkim masovnim ubijanjima zarobljenika. Svakoj postkomunističkoj državi spomen područje poput ovog u Teharju trebalo bi biti na čast i ponos.

No ono što upada u oči jest činjenica da je uz groblje smješteno i odlagalište krutog otpada Cinkarne Celje. Tvrdi se da se ispod odlagališta otpada visine desetak metara nalazi također i grobište stradalnika?ix[9]

Spomen područje poput Teharja treba poželjeti i idejno potaknuti i u Hrvatskoj. Može li se to i ostvariti u zemlji politički toliko podvojenoj poput Hrvatske? Pada mi na pamet tekst koji sam nedavno uočio: „Pod predpostavkom da je Hrvatska uspjela zadržati svoj genetski fond i da nije bilo Bleiburga, pod predpostavkom da se Hrvati nisu selili na Zapad, nije isključeno da bi Hrvatska bila danas dinamična zemlja sa 8 milijuna ljudi, uz sasvim drukčiju selekciju političkih elita i zasnovana na sasvim drukčijim političkim pretpostavkama. Ovako i danas i dalje nepisanu prednost u stvaranju javnog mnijenja imaju djeca udbaša i oznaša, čija povijest nikako da se lustrira“, nedavno je zaključio i napisao bivši hrvatski diplomat Tomislav Sunić.^{x[10]} Na tom tragu su i naša razmišljanja dok se puni tužnih emocija vraćamo u Zagreb. Slovensku granicu sada prelazimo bez problema, dok nas na našoj strani prepoznaće hrvatski policajac i u šali se propitkuje jesu li Slovenci još dodatno vježbali strogoću. Sugeriramo kako bi se i hrvatska policija i carina istom mjerom trebala odnositi prema Slovincima koji ulaze u Hrvatsku. Naš se policajac smješka i kaže

da su to pokušali, no odmah su počeli zvoniti telefoni iz Zagreba u Krapinu, pa iz Krapine na granični prijelaz, s upitom tko se to tamo pravi važan? To su naše hrvatske političke 'lude jame'.

A Huda Jama koju smo posjetili ne da mi mira u mom zagrebačkom krevetu. Vrte mi se slike o rudniku Svete Barbare dupkom pune hrvatskih nedužnih žrtava. Sveta Barbara bila je kršćanska je svetica, djevica i mučenica, zaštitnica rudara i dobre smrti. Plijenila je pažnju ljepotom, inteligencijom i jednostavnošću. Otac, bogati trgovac, htio ju je udati za bogatog prosca. Barbara je prešla na kršćanstvo, a otac koji je bio tvrdi poganin, pobjesnio je od gnjeva, kad je i njega htjela obratiti. Htio ju je ubiti, pa je Barbara pobjegla u planine i tamo se skrivala. Uhvatili su je, zatočili, mučili te osudili na smrt. Po nalogu suda, otac joj je odrubio glavu. Priča o smrti Svete Barbare, poput personifikacije, podsjeća na strašne zločine nad Hrvatima. Zato te molimo, Sveta Barbaro zaštitnice, neka se mračna nedjela komunizma razotkriju u cijelosti!

xij[10] Hrvatski list, 5.ožujka 2009., str. 34-37

i[1] Javor Novak – Da sam imao Hrvatsku (CC Marketing, Zagreb2003., str. 152

ii[2] O. Bonaventura Duda – Križni put Gospodina našega Isusa Krista na spomen Maceljskih žrtava
i žrtava Križnog puta (Župa sv.Jurja i Udruga Macelj 1945., Zagreb/Đurmanec 2008.)

iii[3] Večernji list, 20.ožujka 2008., str.3

iv[4] Mitja Ferenc – Prikrito in očem zakrito (Muzej novejše zgodovine, Celje 2005), str. 43

v[5] Isto kao 3

vi[6] Slovenske novice, 19.marca 2009., naslovnica i str.3

vii[7] Hrvatski list, 12. ožujka 2009., str.13

viii[8] Večernji list, 22.ožujka 2009., str. 6

ix[9] Isto kao 4